

-44-

FILOSOFI-SAILA GURE PILOSOPIA ULERGAITZA

Bein baño geiagotan zalapartatzen ditu nere barne-muñak, aize burrundari antzo, onako beste aize onek: Gure pilosopiaren uler-gaitzak alegia. Ez gaude pozik askotan... ez alajañetan... Zergaitik ordea gure pilosopian diogu, ainbeste banatze, azalketa eta erabakitze...? Gure legorren legor au bustitzeko, ur apur bat bederen ez al degu izango, ez al zaigu emango?

Betiko pilosopia edo "Philosophia perennis" ikasi ta jarraitzen degunon artean, gogapen auker gutxitan bada ere sortzen direla, ukatu ezin leiken gauza da. - Egizkoak dira orduan gaurko ikaslearen buru-oyu abek? Azterketatxo baten ondoren ezezkoa arkituko degu. - Nun dituzte bada beren erroak? Nun? "Materia concreta" edo dalako orretan. Añ zuzen ere gaurko gizona, "quantitas concreta" orrek erabat inperatua dauka eta ez gaitu arritu bear, pilosopia ere aize makur abek, batetik bestera dinbili -danbala ba-dabilte.

XX garren gizaldiaren semeak gera bai, eta ama onen seme laialak lez, "Metaphisica" erantzute utsak nazka ematen digu, ikusten da ikutzen degun ura bakarrik maitatuz eta aztarrikatuz. Gaurko jakitunak, ta baita ere pilosopoak, ikusten edo ikutzen duan "materia concreta" orren zatirik izkutuena ezin geiago arte aztertuko ditu; areago oraindik: gauza orretzaz, "quantitas concreta" orretzaz, arau edo teori polit eta zeatzenak ere ematen aleginduko zaigu, bañan orrik aurrera etzaigu joango, emen pot egingo du, bere jakinduria

oro emen bukatuko da; alegia, eskuartean daukan gauza orren azken erro edo "ultima^e causae" jakiteagatik, ez digu urrats txikienik ere eman naiko.

Jakitun edo pilosopo abek, galdetzen, dezu orain, gauzen oñarriak, "quantitas concreta" ori areagotutzen duten sustraiak ezagutzen al dizkigute? Ta baitik bat, zer guzi auen gañetik, berauen egille ta eusgerri lez, izaki nagusirik ikusten al dute?... Erantzuna bakoitzak bere leporako aurkitu beza; nik, soillik, gizon aben egoera adibide bategaz azaldu nai dizuet.

Nork ez ditu ezagutzen antxiña-antxiñako sofiste izeneko grezitar pilosopeak? Idaztiak datsatenez, baster guzietan jakinduria saltzen ibiltzen ziran gizon auek. Bañan, ain merke saltzen zuten jakinduri ura nolakoa ote?... Sofisten buru izan zan Abdera^{ko} Protagora^{ren} onako esakizun au, naiko izango zaigu noski, easi-jakitun-diruzale irakatsien muña zeatz-meatz ikusteko. Protagora-k zionez: "Zer guzien neurria, (mensura omnium rerum) gizona bera da; au da, diranena ba diranez gero, ez diranena berriz, ez diranez gero. (De iis quae sunt in quantum sunt; eta iis quae non sunt, in quantum non sunt).

Beraz, zer guzien neurria gizona berbera da. Bañan diot nik, gizona bai bere zer izatean, ("in sua existentia), bai bere egitetan, ("in suis actibus") aldakor da; illezkor ez bañan ilkorra. Crduan, sofiste auen iritziz, egi betikorrik ez da benetan makurra dana, Jainkorik ere ez.

Aldi aundia dagola iruditzen zaizute. antxiñako Protagora ta egungo pilosopo berrizale auen artean? Baliteke... baliteke aundi xamarra egotea; dana dala neri etzait iruditzen ain aundia izan bear duanaik.

Zubiri^k dionez: "Gizonaren adimenak, au da, gizonari gizon egiten dion adimen orrek, egungo eguneko gizartean tcki bereizirik ez du". Ta alaxen gertatzen da gertatu ere: ba batetik zentzu-grin edo "appetitus sensitivus" orren indarrak, ta bestetik naimen goraltze ("exaltatio voluntatis") geiegiak, adimen gaxoa okildua eta itoa uzten baitute oro. Ez dugu onekin esan nai, gizon

gizon orok izatez ("a natura) duan zentzu-grin ori bere galbiderako duanik; bere jo-muga erreza-geta egintza onagaz ornituago lortutzeko baino. Obeki ikustearren, berau adibide batez azaltzen aleginduko natzaizue.

Munduaren egalean baserri txur edar bat dager. Ama goizean-goiz jeiki-ta, arrautzak saltzera edo azokara juana zaigu. Bitartean berriz semetxea bakarrik geldi da etxean, eta esan berririk ere ez dago, urduri, oso urduri dagola amatxo on-ona noiz etorriko. Geienetan lez, oraingoan ere gozoak ekarriko dizkiola uste bai-du. Eta amaren oiñak etxe-ataria urratu bezain laixter, an'izango dego amaren ondoan, eskuan daraman ura zer ote dan jakin nai bizian; an dakusgu amaren gonari tira ta tira, eskuan daukan ura goxoa den edo ez jakin arte, esaidazu ba ama, esaidazu ba ama, asper-tzeke bein eta berriz esanaz.

Nere ustez adibide onek ederki baño ederkiago, gizon orok beregan, "anatura" duan zentzu-grin edo "appetitus sensitivus" ori azaltzen du. Gañera oso ondo bai datorkio Eskolastikoen zentzu-grin erbakitze ura: "Inclinatio in sensibile conveniens". Beraz, zentzu-grin au berez gizonaren doal berezi bat da; bañan jakina, gaingiko almenagaz zuzendua egon bear du, ta auxe da gaurko gizonak ikusi nai ez dutena; alegia, zentzu-grinari nagusitza eman nai diote, bere gisara, abere txiki bat lez, amiltegitik amiltegitara ibil dedin.

Au dala ta aldi auetan zentzu irritsek iñois baño menderatuagoak ta kutsutuagoak dauka bai jakitunak, bai pilosopoak; ba, ikutzen ta ikusten dutenabakarrik siñistu ta egitzat eduki nai dute; ta onegaz, -izateagaz- "Summum Bonum" edo "Summa Veritas" etaz itz egiten ba-diegu, beroientzat gauz auek uler eziñak bailiran lez, sudurren aurrean parra galanki ere egingo digute. Ez bai dira oartzen gizagaxoak lenen "materia concreta" ori adimenagaz gogotua ta orotua (Abstraído, universalizado) izan bear duala, osterá bakarrean, "in particulari" Yon edo Iñaki ri zuzentzeko. Entzun Pio XII garrenak "Humani Generis" idazki-nagusian zer digun: "Betiko pilosopia (philosophia perennis), zer-dan alda eziñaren pilosopia da; pi-

losopi berrizale edo modernoa berriz, zer-dan aldakorrena".

Eta Tomas Deunak, Epailaren 7^{an} poza-
ren pozez ospatzen degun gizon aundi onek, nolako
pilosopia erakutsi zigun... Gaztea zalarik, "Bos
magnus", "Bos mutus", idi aundia, idi mutua, deitzen
zioten bereikas-lagunak. Bañan bere irakasle izan
zan Alberto doneak ederki zionez: "Ludi osora za-
balduko ziran idi aundi aren marruak". Idazle
aundi baten iritziz, Tomas donearentzat metafisi-
ca da: "Aliarum princeps sive domina". Ta Tomas en
iritziz metafisica da: "Ordinativa aliarum". Aris-
totel aundiari jarraituaz, ederki baño ederkiago
igotzen zan bai bere adimena, ludi onen aldakor
ta uts izatetik, "motor inmovilis" artaraño.

Ain irakasle onaren ikasle arduratsuak
al gera? Azterketatxo bat ondo etorriko zaigu e-
men; ba, gu ere gaurkoak gera ta, baliteke egungo-
eguneko erdoi onetzaz kutsutuak egotea. Ezta
denbora asko bati onoko au entzuten niola: "Ay
Dios mío, ese también andaré con los universales!"
Ez det nik emen ondo edo gaizki zegonik esan nai.
Bai ordea, pipiak edonun ta edonoiz, batek uste
gutxiena duanean, jotzen duala.

Indar guziagaz leia gaitezen bada ikas-
tan degun pilosopi jator, egitsu ta betikor au a-
rreta aundiz ikasi ta jarraitzen. Onekin ez degu
adierazi nai, Tomas Doneak egiña dalako jarraitu
bear degunik; ez, iñolaz ere ez; egia beregan duala-
ko bakar bakarrik. Orrela zion Tomas Doneak berak:
"Non propter autoritatem dicentium, sed propter
rationem dicatorum". Ez da ere pilosopi esan bear
guzia, gure pilosopian esana dagoanik. Ara Lacor-
daire ospetsuak zer dasaigun: "Tomas Donea bidar-
gi bat da, ez ordea muga."

Ez dezagula ba esan gure pilosopia u-
ler-gaitza denik ostera, geldiro bada ere jarrai
dalogun bai ain maixu aundiari alegin osoagaz;
ba, euskal esaera zarrak ederki dasaigunez: "orain
piske geroan piske, egiten baita puske". Ta azken-
ez eta bukatzeko Jainko onari eskaritxo bat egin
dalogun Tomas Donearen itz eder aiek bein eta be-
rriz esanaz: "Domine, da mihi intelligendi acumen,
retinendi capacitatem, addiscendi modum et facul-
tatem, ta batez ere, interpretandi subtilitatem".

Goikoetxea tar Adorador (sakramentinoa)